

вилучених або обмежених у цивільному обігу (відповідні види зброї, боєприпасів, наркотичних засобів, іншої продукції, що має властивості, небезпечні для життя та здоров'я громадян тощо); виготовлення і поширення літератури й іншої продукції, що пропагує війну, національну, расову чи релігійну ворожнечу; приховування від оподаткування доходів, інше ухилення від сплати податків; виготовлення чи збут підробних документів і цінних паперів; незаконне вивезення за кордон валютних коштів, матеріальних чи культурних цінностей; використання власного майна на шкоду інтересам суспільства, правам, свободі та гідності громадян [11].

Вищенаведене дає можливість зробити висновок, що «інтереси держави та суспільства» варто тлумачити в широкому розумінні. Оціночна конструкція «інтереси держави та суспільства» покликана виконувати універсальну заборонну функцію.

Правочин, який порушує інтереси держави та суспільства, має такі ознаки:

1) суперечність між метою, яку прагнуть досягти учасники правочину, та інтересами держави і суспільства;

2) ця суперечність зачіпає суттєві інтереси держави та суспільства;

3) учинений правочин суттєво порушує інтереси держави та суспільства.

Правочини, що порушують інтереси держави та суспільства, неможливо визначити вичерпним переліком у нормативно-правових актах. Під такий антисоціальний правочин мають підпадати правочини, які порушують публічні нормативно-правові акти: валютне, митне, податкове, антимонопольне й інше публічно-правове законодавство, в якому закріплені основи державного ладу, політичної системи, економічної безпеки держави.

Відповідно до ч. 3 ст. 228 ЦК України, для визнання правочину недійсним із підстав суперечності інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, на відміну від правочину, що порушує публічний порядок (ч. 1 ст. 228 ЦК України), не вимагається умислу на настання протизаконного результату. Умисел сторін у разі виникнення правочину, що суперечить інтересам держави та суспільства, його моральним засадам, впливає лише на його наслідки, які мають конфіскаційний характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кучер В. Недійсні правочини та їх цивільно-правові наслідки : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 344 с.
2. Звягіна І. Застосування застереження про публічний порядок у сучасному міжнародному приватному праві. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія «Право»*. Випуск 48. Том 1. С. 90–93.
3. Карнаух Т. Оспорювані та нікчемні правочини суб'єктів господарювання: окремі аспекти законодавчого регулювання та правозастосування. *Наукові записки НаУКМА. Том 129 : Юридичні науки*. 2012. С. 104–109.
4. Кот О. Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсними правочинів, які порушують публічний порядок. *Право України*. 2012. № 9. С. 95–101.
5. Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р. Справа № 1–1/99. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99>.
6. Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга первая : Общие положения. Москва : Статут, 2001. 842 с.
7. Хейфец Ф. Недействительность сделок по российскому гражданскому праву. Москва : Юрайт-М, 2001. 164 с.
8. Вирішення господарських спорів. Застосування норм матеріального права в роз'ясненнях і листах Вищого Господарського Суду України / за заг. ред. Д. Притики. Київ : Юстиніан, 2002. 640 с.
9. Лысенко В. Фиктивные фирмы (криминалистический анализ). Киев : Парлам. изд-во, 2002. 112 с.
10. Саленко В. Щодо питання про поняття недійсного господарського договору, що суперечить інтересам держави та суспільства. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 190–193.
11. Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними : постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 29 травня 2013 р. № 11. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13/print1387798147064288>.

УДК 347.19

ОСОБЛИВОСТІ ЛІКВІДАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗА РІШЕННЯМ ЇЇ УЧАСНИКІВ

FEATURES OF LEGAL ENTITY LIQUIDATION BY THE PARTICIPANTS DECISION

Макаревич О.В., аспірант кафедри цивільного права і процесу
Національна академія внутрішніх справ

У статті розкрито основні теоретичні аспекти й особливості ліквідації юридичної особи за рішенням її учасників відповідно до чинного законодавства України. Розглянуто основні етапи добровільної ліквідації на прикладі найпоширенішої організаційно-правової форми юридичних осіб в Україні – товариства з обмеженою відповідальністю. Проаналізовано положення нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Визначені проблемні питання, які постають під час виконання ліквідаційною комісією обов'язку щодо стягнення дебіторської заборгованості, зокрема коли строк виконання зобов'язань дебіторів ще не настав, водночас у договорах відсутня пряма вказівка на те, що перехід кредитора в ліквідаційну процедуру є підставою для їх дострокового припинення.

Ключові слова: добровільна ліквідація, ліквідаційна комісія, ліквідатор, ліквідаційний баланс, інвентаризація, юридичні особи.

В статье раскрыты основные теоретические аспекты и особенности ликвидации юридического лица по решению ее участников в соответствии с действующим законодательством Украины. Рассмотрены основные этапы добровольной ликвидации на примере наиболее распространенной организационно-правовой формы юридических лиц в Украине – общества с ограниченной ответственностью. Проанализированы положения нового Закона Украины «Об обществах с ограниченной и дополнительной ответственностью». Определены проблемные вопросы, которые возникают при выполнении ликвидационной комиссией обязанности по взысканию дебиторской задолженности, в частности, когда срок исполнения обязательств дебиторов еще не наступил, при этом в договорах отсутствует прямое указание на то, что переход кредитора в ликвидационную процедуру является основанием для их досрочного прекращения.

Ключевые слова: добровольная ликвидация, ликвидационная комиссия, ликвидатор, ликвидационный баланс, инвентаризация, юридические лица.

The article revealed main theoretical aspects and features of liquidation a legal entity by decision of its participants in accordance with the current legislation of Ukraine. The main stages of voluntary liquidation were considered on the example of the most widespread legal form of legal entities in Ukraine – limited liability companies. Provisions of the new Law of Ukraine "On Companies with Limited and Additional Liability" have been analyzed and a number of imperfections of legal regulation the procedure of the liquidation have been identified. The sequence of necessary actions for the liquidation commission (liquidator) have been considered.

Identified problematic issues that arise when the liquidation commission fulfills the obligation to collect accounts receivable, in particular, when the deadline for the fulfillment of debtors' obligations has not yet occurred, and in the contracts there is no direct indication that the transfer of the creditor to the liquidation procedure is the basis for their early termination. The author points on the unsettling at the legislation about conducting inspections of controlling bodies of the legal entity which is in the liquidation procedure. The negative consequences of imperfection of legal acts which regulate the procedure of voluntary liquidation of legal entities and ways of their improvement have been determined.

Key words: voluntary liquidation, liquidation commission, liquidator, liquidation balance, inventory, legal entities.

Відповідно до ст. 2 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), учасниками цивільних відносин є фізичні та юридичні особи [1]. Діяльність юридичної особи як правової форми організації спільної діяльності фізичних осіб потребує постійного пристосування до процесів економічного розвитку держави. На існування та функціонування юридичної особи як учасника цивільних правовідносин впливає значна кількість чинників. Так, динаміка розвитку ринкових відносин в Україні може зумовити необхідність у реорганізації, зміні організаційно-правової форми або ж взагалі припиненні діяльності збиткового підприємства. ЦК України передбачає можливість припинення діяльності юридичної особи шляхом її добровільної ліквідації, зокрема у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами.

В останні роки увага науковців до питань добровільної ліквідації юридичних осіб зумовлена, зокрема, процесами реформування й удосконалення корпоративного законодавства України й адаптації його до норм права Європейського Союзу (далі – ЄС), а також наявністю в системі правового регулювання цих відносин суттєвих прогалин та недоліків. Вагомий внесок у розроблення теоретичних питань в цьому напрямі зробили такі науковці-правники, як: П.О. Повар, О.М. Скоропис, О.М. Зубагенько, М.І. Брагінський, О.М. Вінник, О.Р. Кібенко, В.К. Джуль, М.В. Телюкіна, В.С. Щербина, С.В. Дяченко та багато інших. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових статей, питання, пов'язані з особливостями ліквідації юридичної особи за рішенням її учасників, усе ще залишаються малодослідженими.

У сьогоденні розвитку сучасного бізнесу та з урахуванням законодавчих новел, уведених Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю») [2], спостерігається наявність цілого комплексу питань, пов'язаних з особливостями застосування саме процедури добровільної ліквідації юридичної особи, зокрема найпоширенішої її організаційно-правової форми – товариства з обмеженою відповідальністю.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 110 ЦК України, юридична особа ліквідується за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, зокрема у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами.

Відповідно до ст. 48 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», товариство припиняє діяльність унаслідок передання всього свого майна, усіх прав та обов'язків іншим господарським товариствам, правонаступникам, шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення або в результаті ліквідації.

У ч. 2 вищевказаної статті встановлено, що добровільне припинення діяльності товариства здійснюється за рішенням загальних зборів учасників у порядку, установленому цим Законом, з дотриманням вимог, установлених законодавством. Інші підстави та порядок припинення діяльності товариства встановлюються законом.

Відповідно до ст. 97 ЦК України, органами управління товариством є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом.

ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» визначає загальні збори учасників вищим органом товариства, до компетенції якого входить ухвалення рішення про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання комісії з ліквідації (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення діяльності товариства, порядку розподілу між учасниками товариства в разі його ліквідації майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства.

За загальним правилом, визначеним у ст. 98 ЦК України, що кореспондується зі ст. 34 ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», рішення про ліквідацію товариства ухвалюються більшістю не менш як у $\frac{3}{4}$ голосів, якщо інше не встановлено законом.

Варто зазначити, що ЦК України містить єдині підходи, що регулюють порядок виконання рішення про припинення діяльності юридичної особи як шляхом реорганізації, так і шляхом ліквідації. Поруч із цим, у ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» деталізовано процес припинення діяльності товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю лише шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізація, хоча закон відійшов від цього поняття), проте взагалі відсутні норми, які б регулювали питання ліквідації. Тобто законодавець залишив поза увагою правові аспекти ліквідації, відсилаючи до норм ЦК України, які регулюють процедуру ліквідації юридичних осіб.

Так, у ст. 105 ЦК України встановлено, що учасники юридичної особи, суд або орган, що ухвалив рішення про припинення діяльності юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів із дати ухвалення рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію та призначити комісію з ліквідації юридичної особи (комісію з реорганізації, ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора, установити порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняє діяльність.

Жодних вимог до складу комісії та кількості її членів не висувають ні Цивільний кодекс, ні Господарський кодекс України. Комісію можна сформувати як із засновників, так і з найманих працівників або з тих та інших. Ліквідатором можна призначити директора підприємства. Причому до складу комісії може увійти людина, яка не є працівником або засновником [3, ст. 155]. На невеликих підприємствах ліквідація може здійснюватися однією фізичною особою – ліквідатором, якою може бути і директор.

Для ефективної організації роботи ліквідаційної комісії в документах про її створення доцільно розмежувати повноваження членів комісії, вказати, які функції покладатимуться на голову комісії, обумовити порядок ухвалення рішення, форму документів, якими будуть оформлятися ухвалені рішення [4, ст. 206].

У ст. 105 ЦК України визначено, що до комісії із припинення діяльності юридичної особи (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії) або ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління

справами юридичної особи. Голова комісії, її члени або ліквідатор юридичної особи представляють її у відносинах із третіми особами та виступають у суді від імені юридичної особи, яка припиняє діяльність.

Отже, усі операції підприємства, що ліквідується, оформляються безпосередньо на підприємстві, у всіх документах використовуються реквізити підприємства. А ліквідатор або голова ліквідаційної комісії (члени комісії) є представниками підприємства і працюють від його імені. Тобто ліквідаційна комісія не має статусу юридичної особи, а підприємство, що ліквідується, у період її роботи статусу юридичної особи не втрачає [4, ст. 207].

Виходячи з реалій сьогодення, можна зазначити, що однією з найважливіших проблем, які постають у процесі добровільної ліквідації не лише товариств з обмеженою відповідальністю, а й усіх організаційно-правових форм юридичних осіб, є відсутність визначеного чіткого переліку заходів, які необхідно здійснити ліквідаційній комісії чи ліквідатору. Варто зазначити, що у гл. VI «Виділ та припинення товариства» ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» детально врегульовано порядок припинення товариств шляхом злиття, приєднання, поділу та перетворення, а також містяться такі новели для українського корпоративного законодавства, як положення про договір про припинення товариства. Проте жодна стаття цієї глави Закону не поширюється на припинення товариств шляхом ліквідації, що, на думку автора, є суттєвим недоліком спеціального нормативно-правового акта та потребує негайного доопрацювання. Пропонується доповнити гл. VI ЗУ «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» статтею про припинення товариства шляхом ліквідації, визначити виключний перелік дій ліквідаційної комісії та строки їх виконання.

З аналізу положень ст. 111 ЦК України випливає, що всі заходи, яких зобов'язана вжити ліквідаційна комісія, можна виокремити в певні етапи, у межах яких повинні бути виконані поставлені завдання, спрямовані на забезпечення ефективності здійснення ліквідаційної процедури, зокрема:

1. Повідомлення органу, що здійснює державну реєстрацію про ухвалення рішення про припинення товариства шляхом ліквідації.

ЦК України зобов'язує учасників юридичної особи або орган, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, протягом трьох робочих днів із дати ухвалення такого рішення письмово повідомити про це орган, що здійснює державну реєстрацію. Відповідно до п. 10 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [5] (далі – ЗУ «Про державну реєстрацію»), для державної реєстрації рішення про припинення юридичної особи, ухваленого її учасниками або відповідним органом юридичної особи, подаються примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) рішення учасників юридичної особи або відповідного органу юридичної особи про припинення юридичної особи та примірник оригіналу (нотаріально засвідчена копія) документа, яким затверджено персональний склад комісії із припинення (комісія з реорганізації, ліквідаційна комісія) або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників податків, строк заявлення кредитором своїх вимог, – у разі відсутності зазначених відомостей у рішенні учасників юридичної особи або відповідного органу юридичної особи про припинення юридичної особи.

ЗУ «Про державну реєстрацію» передбачає можливість подавати документи для державної реєстрації як у паперовій, так і в електронній формі. Порядок подання документів в електронній формі через портал електронних сервісів регулюється Порядком державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громад-

ських формувань, що не мають статусу юридичної особи, затвердженим наказом Міністерства юстиції України № 359/5 від 9 лютого 2016 р. [6].

2. Проведення інвентаризації та незалежної оцінки майна товариства.

У ч. 4 ст. 111 ЦК України встановлено, що ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна юридичної особи, що припиняється, а також майна її філій та представництв, дочірніх підприємств, господарських товариств, а також майна, що підтверджує її корпоративні права в інших юридичних особах, виявляє та вживає заходів щодо повернення майна, яке перебуває у третіх осіб. Порядок проведення інвентаризації активів визначає Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 879 від 2 вересня 2014 р. [7] (далі – Положення № 879).

У п. 7 Положення № 879 установлено, що проведення інвентаризації є обов'язковим у разі припинення підприємства. Відповідно до п. 5 цього Положення, інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства. Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їхня наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка. Водночас забезпечуються: виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів; установа лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку; виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, не використаних сум забезпечення; виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання.

Інвентаризації підлягають всі види зобов'язань та всі активи підприємства незалежно від їх місцезнаходження, зокрема предмети, що передані у прокат, оренду або перебувають на реконструкції, модернізації, консервації, у ремонті, запасі або резерві незалежно від технічного стану, а також активи і зобов'язання, які обліковуються на позабалансових рахунках, зокрема цінності, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або на зберіганні (об'єкти оперативної (операційної) оренди основних засобів, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі), умовні активи і зобов'язання (непередбачені активи та зобов'язання) підприємства (застави, гарантії, зобов'язання тощо), бланки документів суворої звітності, інші активи. Результати інвентаризації оформляються протоколом інвентаризаційної комісії.

ЦК України в абз. 2 ч. 4 ст. 111 зазначає, що у випадках, установлених законом, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежної оцінки майна юридичної особи, що припиняється.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [8] (далі – ЗУ «Про оцінку майна»), проведення оцінки майна є обов'язковим у випадках реорганізації, банкрутства, ліквідації державних, комунальних підприємств та підприємств (господарських товариств) із державною часткою майна (часткою комунального майна). Уважамо, що проведення незалежної оцінки майна юридичної особи повинно бути обов'язковим етапом ліквідаційної процедури, оскільки визначена вартість майна показує рівень платоспроможності підприємства та є забезпеченням погашення вимог кредиторів. На обов'язковість проведення оцінки майна юридичної особи, що ліквідується, також вказує ч. 3 ст. 110 ЦК України, яка зобов'язує юридичну особу здійснити всі необхідні дії, встановлені зако-

ном про відновлення платоспроможності або визнання банкрутом у разі недостатньої вартості майна для задоволення вимог кредиторів.

Отже, пропонується внести зміни до ч. 4 ст. 111 ЦК України, виклавши її в такій редакції: «Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна юридичної особи, що припиняється, а також майна її філій та представництв, дочірніх підприємств, господарських товариств, а також майна, що підтверджує її корпоративні права в інших юридичних особах, виявляє та вживає заходів щодо повернення майна, яке перебуває у третіх осіб, а також забезпечує проведення незалежної оцінки майна юридичної особи, що ліквідується».

3. Виявлення та стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується.

У ч. 1 ст. 111 ЦК України встановлено, що з дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана вжити всіх необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується, та письмово повідомити кожного з боржників про припинення юридичної особи в установлені цим Кодексом строки. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) заявляє вимоги та позови про стягнення заборгованості з боржників юридичної особи.

Необхідно зауважити, що правовий характер дебіторської заборгованості може бути різним, отже, і різні процедури з її стягнення.

Так, у разі стягнення заборгованості з дебіторів товариства, щодо якого здійснюється ліквідаційна процедура, у яких настав строк виконання їхніх зобов'язань (зокрема, прострочення виконання зобов'язань), юридичних проблем зазвичай не виникає, окрім платоспроможності самих дебіторів і наявності реальної можливості погасити заборгованість.

Проблематичною є ситуація, коли строк виконання зобов'язань дебіторів ще не настав, водночас у договорах відсутня пряма вказівка на те, що перехід кредитора в ліквідаційну процедуру є підставою для їх дострокового припинення. Сьогодні відсутня однозначна судова практика з питань стягнення такої дебіторської заборгованості, що, у свою чергу, має наслідком затягування строків проведення процедури ліквідації.

4. Закриття рахунків, відкритих у фінансових установах, крім рахунку, який використовується для розрахунків із кредиторами.

Питання закриття банківських рахунків юридичної особи, що перебуває в процесі припинення, регулюється постановою Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків-резидентів і нерезидентів» № 492 від 12 листопада 2003 р. [9].

Відповідно до п. 147 вищезазначеної Інструкції, для проведення ліквідаційної процедури в разі припинення юридичної особи-резидента внаслідок її ліквідації використовується один поточний рахунок юридичної особи, що ліквідується, визначений комісією із припинення (ліквідатором, ліквідаційною комісією). До банку в цьому випадку подається копія рішення учасників, на підставі якого здійснюється ліквідація юридичної особи. Поточний рахунок, який використовувався для проведення ліквідаційної процедури, закривається ліквідатором на підставі його заяви про закриття поточного рахунку.

5. Проведення перевірок та визначення наявності або відсутності заборгованості зі сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Зняття з обліку в податкових органах юридичних осіб, що ліквідуються, регулюється Порядком обліку платників податків та зборів, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 9 грудня 2011 р. № 1588 [10] (далі – Порядок). У п. 11.1 Порядку визначено, що платник податків зобов'язаний повідомляти контролюючі органи за місцем обліку такого платника про його ліквідацію або реорганізацію протягом трьох робочих днів із дня ухвалення відповідного рішення (крім випадків, коли обов'язок здійснювати таке повідомлення покладено законом на орган державної реєстрації). Водночас дані про ухвалення рішення щодо припинення юридичних осіб, відомості щодо яких містяться в Єдиному державному реєстрі, контролюючі органи отримують від державних реєстраторів у порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром та інформаційними системами Центрального контролюючого органу. Також цим Порядком встановлено, що податкова перевірка проводиться у строк і таким чином, щоби вимоги щодо сплати платежів були сформульовані й отримані юридичною особою не пізніше строку, визначеного для заявлення кредиторських вимог. Проте на практиці спостерігається, що контролюючі органи взагалі можуть не проводити податкових перевірок або проводити з порушенням визначених строків, що спричиняє затягування ліквідаційної процедури або взагалі призводить до ситуації, коли запис про припинення юридичної особи внесений до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, проте сама юридична особа вважається не знятою з обліку в податкових органах. Неврегульованість питання проведення податкових перевірок на законодавчому рівні спричиняє негативні наслідки як для самої юридичної особи у вигляді затягування строків ліквідаційної процедури, так і для держави загалом, оскільки ліквідація суб'єкта господарювання, що має заборгованість зі сплати податків та зборів, призводить до значних втрат бюджету.

6. Задоволення вимог кредиторів.

Одним із ключових етапів процедури ліквідації за рішенням учасників товариства є розгляд та задоволення вимог кредиторів. Ліквідаційна комісія або ліквідатор зобов'язані розглянути заявлені вимоги кредиторів та окремо за кожною вимогою ухвалити рішення про її визнання або відхилення. Ліквідатор зобов'язаний повідомити кожного кредитора про результати розгляду його вимог протягом 30 днів із моменту отримання відповідних заяв.

За результатами розгляду вимог кредиторів, проведеної інвентаризації та, в окремих випадках, оцінки майна товариства ліквідаційна комісія складає проміжний ліквідаційний баланс, в якому зазначається склад майна, заявлені вимоги кредиторів та результати їх розгляду. У разі встановлення факту недостатності власних коштів та коштів, які надійдуть від продажу всіх активів товариства, для погашення кредиторських вимог, юридична особа зобов'язана, відповідно до ч. 3 ст. 110 ЦК України, звернутися до суду із заявою про порушення справи про її банкрутство. Особливості провадження у таких справах сьогодні регулюються Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [12].

За наявності власних коштів задоволення вимог кредиторів здійснюється відповідно до встановленої ст. 112 ЦК України черговістю. Так, у першу чергу задовольняються вимоги щодо клмпенсації шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом; у другу чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані із трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності; у третю чергу задовольняються вимоги щодо

податків, зборів (обов'язкових платежів); у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги. Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги.

У разі відмови ліквідаційної комісії у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право протягом місяця з дати, коли він дізнався або мав дізнатися про таку відмову, звернутися до суду з позовом до ліквідаційної комісії. За рішенням суду вимоги кредитора можуть бути задоволені за рахунок майна, що залишилося після ліквідації юридичної особи.

Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яка ліквідується, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно.

Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор у місячний строк після одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторів відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються погашеними.

7. Затвердження ліквідаційного балансу та розрахунки з учасниками юридичної особи.

Після завершення розрахунків з усіма кредиторами ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає ліквідаційний баланс, який затверджується загальними зборами учасників товариства, та забезпечує подання податковим органам.

Майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, передається учасникам юридичної особи в порядку, визначеному установчими документами товариства.

8. Передача відповідним архівним установам документів, що підлягають обов'язковому зберіганню, та подання державному реєстратору документів, передбачених Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Заключним етапом проведення ліквідаційної процедури є проведення ліквідаційною комісією (ліквідатором) технічних заходів, зокрема закриття ліквідаційного рахунку, передача всіх документів юридичної особи до архівної установи та знищення печаток. Підтвердженням закінчення процедури ліквідації юридичної особи є внесення до Єдиного державного реєстру запису про її припинення. Для цього ліквідаційна комісія або ліквідатор зобов'язані подати державному реєстратору заяву про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації та довідку архівної установи про прийняття документів, що, відповідно до закону, підлягають довгостроковому зберіганню.

Юридична особа є такою, що припинилася, із дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Варто зауважити, що кожна окрема дія в межах здійснення заходів ліквідаційної процедури регламентується окремими законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, що, у свою чергу, спричиняє низку негативних наслідків, серед яких затягування строку проведення ліквідаційної процедури.

Як висновок, вважаємо за доцільне внести зміни до ЦК України як єдиного законодавчого акта, що визначає загальні принципи ліквідації юридичної особи за рішенням її учасників. По-перше, законодавчо закріпити кількісний склад ліквідаційної комісії; по-друге, необхідно визначити перелік усіх дій, які повинні бути здійснені ліквідаційною комісією у межах ліквідаційної процедури. Також необхідно узгодити підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють проведення окремих етапів ліквідаційної процедури, з вимогами ЦК України, зокрема визначити конкретний термін, протягом якого податкові органи повинні провести ліквідаційну перевірку суб'єкта господарювання, а також встановити, що в разі непровадження такої перевірки або проведення її з порушенням встановлених строків вважатиметься, що суб'єкт не має заборгованості перед такими органами, отже, до нього не можуть застосовуватися заходи, які перешкоджають процесу ліквідації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
3. Біла А.Ю., Носань Н.С. Ліквідація товариства з обмеженою відповідальністю: основні аспекти. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 155–159.
4. Дяченко С.В. Правовий статус ліквідаційної комісії в Україні. *Міжнародний юридичний вісник* : збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби. 2014. № 1. С. 205–213.
5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31. Ст. 263.
6. Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи : наказ Міністерства юстиції України від 9 лютого 2016 р. № 359/5. *Офіційний вісник України*. 2016. № 10. Ст. 224.
7. Про затвердження положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 2 вересня 2014 р. № 879. *Офіційний вісник України*. 2014. № 91. Ст. 2627.
8. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.
9. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків-резидентів і нерезидентів : постанова Національного банку України від 12 листопада 2003 р. № 492. *Офіційний вісник України*. 2003. № 51. Ст. 316.
10. Про затвердження Порядку обліку платників податків та зборів : наказ Міністерства фінансів України від 9 грудня 2011 р. № 1588. *Офіційний вісник України*. 2012. № 1. Ст. 870.
11. Про затвердження Порядку взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : постанова Пенсійного фонду України від 27 вересня 2010 р. № 21–6. *Офіційний вісник України*. 2010. № 86. Ст. 212.
12. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 31. Ст. 440.